

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE DIN BUCUREȘTI
DOMENIUL FUNDAMENTAL: ARTE
DOMENIUL DE DOCTORAT: ARTE VIZUALE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

ARTA CERAMICII DE LA OBIECT LA MONUMENT
ÎN ROMÂNIA ȘI IRAK

Doctorand:
Ehab A. Al Lithaawy, Irak

Coordonator științific:
prof. univ. dr. Marilena Preda Sânc

București 2017

Rezumat teză doctorat

„Arta ceramicii de la obiect la monument în România și Irak”

Lucrarea, teză de doctorat, „Arta ceramicii de la obiect la monument în România și Irak” este fundamentată pe o cercetare teoretică de specialitate, practici artistice specifice domeniului ceramicii și experiență personală ca artist vizual. Cercetarea întreprinsă în perioada studiilor doctorale are o dimensiune științifică datorită parcurgerii unui volum mare de informații de specialitate, datorită investigațiilor și observației directe realizate în muzee, ateliere de creație, expoziții, în dialogul cu creatorii de artă, la care se alătură experimentele ceramice pe care le-am realizat în cadrul Universității de Arte din București. Deasemenea lucrarea conține studii și analize comparative însoțite de reflecții și concluzii personale.

Studiul prezintă în analize succinte și documentate din perspectivă istorică, culturală, cele mai importante etape ale evoluției milenare a ceramicii în spațiul Orientului Mijlociu și în cel românesc, de la apariția primelor civilizații, până în prezent. Departate de a fi o trecere în revistă exhaustivă și uniformă a întregii istorii milenare a ceramicii, această recapitulare se concentrează pe câteva momente de interes, în care au fost dezvoltate tehnici sau viziuni formale și decorative relevante pentru abordările contemporane apropiate celor din proiectul artistic personal. Astfel de momente, precum cultura Cucuteni din România sau marile monumente cu decorație ceramică lăsate moștenire de civilizațiile care s-au succedat în spațiul mesopotamian începând cu mileniul al treilea î.e.n., se găsesc continuate în multe dintre opțiunile tehnice, tematice și stilistice ale artei ceramice contemporane din întreaga lume – așadar, și din Irak și România.

Pus în lumină și contextualizat de cercetările arheologice, se conturează de-a lungul secolelor un inventar de tehnici de realizare, ardere și decorare a obiectelor ceramice, precum și permanența sau recurența unor motive ori viziuni decorative.

Teza se concentrează asupra unor forme de artă ceramică tradițională și a unor noi modalități de expresie artistică în arealul ceramicii contemporane în mare parte relaționate Artei în Spațiul Public / *Public Art*. Studiul implică cercetarea mai multor etape ale istoriei artei, precum și abordarea unor teme legate de teoria artei, estetică, și analiza operei de artă

ceramică ca obiect, instalație, *environment*, monument *site-specific*, ceramică în context arhitectural, alături de o privire mai detaliată asupra stilurilor și abordărilor unor artiști din domeniul studiat. Metodologia cercetării și investigării practicilor tipologice, conceptuale și artistice legate de subiectul tezei de doctorat implică studiul unor surse documentare referitoare atât la istoria domeniului, cât și la realitățile lui contemporane, studiu căruia i se adaugă experiența de creator și de practici artistice specifice domeniului. Istoria ceramicii, dincolo de relevanța pentru orice studiu de specialitate, este cu atât mai importantă cu cât arta ceramică contemporană recuperează constant tehnologii, abordări stilistice și decorative specifice producției ceramice din diferite epoci istorice. Artă în Spațiul Public / *Public Art* a fost recunoscută oficial ca domeniu specific al producției artistice, purtător de sensuri și mesaje și necesitând o abordare teoretică specializată, multimedială și transdisciplinară, după 1960, așa cum consideră Amy Dempsey în volumul de referință pentru domeniul *site-specific Public Art* intitulat „*Destination Art*” . Impactul artei de for public asupra vieții indivizilor, comunităților, și societății în general, precum și practicile ei vizuale și conceptuale, au fost studiate cu o atenție sporită și cu metode de abordare sistematice, în scopul de a defini ansamblul teoretic specific care stă la baza interpretărilor legate de *Public Art*.

Lucrările multor artiști români și irakieni sunt relevante pentru diferitele abordări conceptuale și vizuale ale artei ceramicii din cele două spații, în perioada modernă și contemporană. Prezentarea lucrărilor unor artiști ceramiști cunoscuți în România și Irak este însoțită de mărturisiri ale autorilor ce completează imaginea asupra practicilor ceramice legate de obiectul de artă și intervenția de Artă în Spațiul Public și de istoria artei ceramice atât în România, cât și în Irak. Ele aduc un aport de autenticitate și originalitate studiului, reprezentând o privire nemediată asupra domeniului ceramicii din cele două spații, în prezent. De asemenea, analiza lucrărilor și proiectelor artistice personale, precum și o prezentare a expozițiilor și manifestărilor din care acestea au făcut parte, atât în Irak, cât și în România, reprezintă o importantă fațetă originală a proiectului doctoral, subliniind relațiile de idei și practici artistice cu alți artiști din domeniu. Comentariile acestora în privința Artei în Spațiul Public / *Public Art*, în toate aspectele sale, cărora le sunt alăturate observațiile, concluziile și practicile artistice proprii, împreună cu întreg materialul documentar contribuie la realizarea unei lucrări doctorale complexe a cărei originalitate este evidențiată și de studiul comparativ asupra artei ceramicii în spațiul public din Irak și România, în diferite perioade istorice și până în prezent.

Teza de doctorat „Arta Ceramicii de la Obiect la Monument în România și Irak” cuprinde o **Introducere** care include **Argument, Metodologie, Structura lucrării, 7 Capitle, Concluzii, Bibliografie, Lista ilustrațiilor** și o **Anexa**.

În **Argument** se detaliază noutatea, gradul de originalitate al cercetării doctorale cu privire la arta ceramicii în Irak și România totodată prezentând implicarea personală în domeniul de studiu. Arta ceramicii este analizată din perspectivă istorică, modernă și contemporană, de la obiectul ceramicii la monumentul ceramic așa cum subliniază titlul lucrării. O importanță deosebită se acordă cercetării rolului ceramicii în Arta în Spațiul Public, temă analizată și în proiectul personal. Totodată este menționată prezentarea în cadrul lucrării doctorale, alături de activitatea curatorială, expozițională, concentrată asupra artei ceramice în spațiul public atât în România, cât și în Irak, activitatea artiștilor ceramiști reprezentativi, și a unor etape relevante din istoria ceramicii în cele două spații culturale vizate.

Metodologia specifică instrumentele și metodele de cercetare, care reunesc investigația teoretică, observația directă și experiența personală, dintr-o perspectivă transdisciplinară și multimedială.

Structura lucrării conține direcțiile de cercetare și ordonează discursul istoric, teoretic artistic și de analiză a formelor de artă ceramică

Studiul de față conține șapte capitole, care analizează, pe rând, probleme ale reprezentării vizuale în arta ceramică și relația acesteia cu Arta în Spațiul Public / Public Art, prezentarea documentată, a celor mai importante etape ale dezvoltării istorice a artei ceramice din Irak și România, o trecere în revistă a unor artiști și opere de referință în domeniul ceramicii în epoca modernă și contemporană. la care se adaugă analiza contribuției artistice personale și proiectul de propuneri virtuale cu intervenții de artă ceramică în spațiul public având la bază lucrări și machete ceramice realizate. Lucrarea se încheie cu o serie de concluzii, bibliografie, lista ilustrațiilor și **Anexa1. Arderea experimentală cu rumeguș**.

Capitolul 1. Arta în Spațiul Public / Public Art identifică și analizează din mai multe perspective concepte, definiții cu privire la arta istorică de for public și Arta în Spațiul Public / *Public Art* în secolul XX, relația dintre opera de artă și contextul politic, impactul operelor de artă vizuală asupra spațiilor publice precum străzile, piețele și structurile arhitecturale urbane.

Capitolul 2. Arta ceramicii în Irak. O perspectivă istorică prezintă etape importante din istoriei ceramicii din Mesopotamia, producția ceramică preistorică a zonei – vase și sculptură mică aparținând culturilor Hassuna, Samarra, Halaf, Ubaid, post-istoria Sumerienilor, Akkadienilor, Babilonienilor, Asirienilor, precum și relația specială dintre arta ceramică și arhitectură în contextul culturii islamice.

Capitolul 3. Ceramica monumentală și arhitectura în istoria culturii vizuale irakiene examinează relația istorică dintre ceramica murală și arhitectură, din arta Mesopotamiei până la cea a epocii Islamice. Sunt analizate câteva dintre tipologiile acestor opere de artă, unitățile lor compoziționale, tipurile de decorație și inserarea lor în contextele arhitecturale urbane, religioase, aulice sau stradale.

Capitolul 4. Ceramica irakiană în epoca modernă și contemporană se concentrează pe arta ceramicii din Irak, prezentând câteva dintre temele, tehnicile și abordările stilistice specifice artiștilor ceramiști irakieni (Saad Shakir, Maher al-Samarrai, Sheniari Abdullah, Tarek Ibrahim, Suham Al-Saodi, Sajda Al-Mishaikhy, Qasim Nayif, Akram Naji, Ahmed Al-Hindawi, Mahdi Abdul Sahib). Sunt detaliate câteva lucrări ale lor, în contextul prezentării factorilor care influențează producția artistică contemporană.

Capitolul 5. Etape definiției în evoluția ceramicii românești într-o primă parte a capitolului analizează câteva aspecte ale influențelor reciproce și transferului de elemente de civilizație dintre Orientul Mijlociu și Europa de Est, care sunt de primă importanță în stabilirea contextului abordării comparative autentice a cercetării de față. Apoi, sunt prezentate câteva etape majore ale istoriei ceramicii românești, începând cu cultura preistorică Cucuteni, cu cele trei faze evolutive ale ei – A, A-B și B – și cu informațiile recuperate de arheologi și de literatura de specialitate relativ la tehnologiile ei de producție, formele specifice, unitățile decorative, procesele de ardere și cuptoarele utilizate. Studiul trece, în continuare, prin epoca medievală a producției ceramice din spațiul românesc și prin cea pre-modernă, oprindu-se și asupra enclavei de tehnologii vechi care este arta ceramică populară. Sunt consemnate, de asemenea, fenomene notabile precum decorația ceramică murală și arta ceramică integrată arhitecturii.

Capitolul 6. Arta ceramică contemporană în România prezintă arta ceramică contemporană din România de la ceramica murală și sculptura ceramică la obiect și instalație ca lucrare expozițională, muzeală sau ca intervenție de artă ceramic în spațiul public. Sunt

detaliate creațiile unor artiști care și-au lăsat amprenta asupra domeniului ceramicii românești de la jumătatea secolului XX și până în prezent, definind profilul actual al acestei forme de artă. Între ei, Costel Badea, Patriciu Mateescu, Ioana Șetran, Marta Jakobovits, Daniela Făiniș, Adela Bonaț, Arina Ailincăi, Ioana Stepanov, Gherghina Costea, Ionel Cojocariu, Cristina Popescu Russu, Cristina Bolborea, Ilie Rusu, Nicolae Moldovan, Lucia Lobonț, Georgiana Cozma, Romana Mateiaș.

Capitolul 7. Contribuții personale în arta ceramicii detaliază activitatea și proiectele artistice personale, prezentând o varietate de lucrări cu diferite teme – *Mesaje, Pasager, Maternitate, Femei, Ciupercă, Abstract*, – precum și conceptele, tehnicile ceramice, formele, glazurile, culorile, texturile și procesele de ardere folosite în realizarea lor. Subcapitolul *Proiect de monument – intervenții de Artă în Spațiul Public* conține o serie de proiecte cu lucrări de artă ceramică cu caracter comemorativ / celebrativ, unele realizate și altele sub formă de machetă, posibile intervenții de artă de for public. Lucrările au tematici diverse și s-a urmărit relația simbiotică dintre opera de artă și locul în care este amplasată. Propunerile de proiect au următoarele titluri: *Voturi, Anonim, Artă pentru pace, Din Mesopotamia, Compoziție, Eroii nu mor niciodată*.

În **Concluzii** sunt rezumate, sub forma a 17 puncte, ideile care s-au desprins în urma cercetării, la care se adaugă reflecțiile și opiniile personale generate în procesul realizării studiului de față. Primul punct subliniază: „Rolul important jucat de artele vizuale încă din antichitate în viața cetății a făcut ca prezența lor în spațiul public să dezvolte multiple forme de intervenții de Artă în Spațiul Public / *Public Art*. Arta de for public impune colaborarea între mai mulți factori artist – operă – comanditar – beneficiar. Proiectul unei intervenții de Artă în Spațiul Public este complex fiind relaționat spațiului în care va fi amplasată lucrarea (*site-specific-art-work*). Cercetarea doctorală analizează procesul creativ în lucrările de for public și contextualizează în proiectul personal cu propuneri de intervenții de Artă în Spațiul Public – monumente commemorative / celebrative.

O caracteristică importantă a artei ceramic irakiene este analizată în lucrare, și anume, rolul caligrafiei și introducerii literelor, fie ele cuneiforme sau caractere ale alfabetului arab, în producția ceramică. Izolate sau reunite în grupuri organizate conform criteriilor compoziției decorative, literele își găsesc locul în operele ceramice, din arta Mesopotamiei, trecând printr-o perioadă de glorie în perioada islamică, și până în epoca contemporană. Trăsăturile

decorative și valoarea estetică a acestor litere devin, în funcție de context, și purtătoare de valoare semiotică – spirituală, culturală sau identitară. Introducerea lor în arta ceramică transformă însăși structura decorativă specifică obiectelor acestui domeniu al creației artistice, investind-o cu valorile simbolice ale caligrafiei, atât de importantă în întreaga tradiție culturală a Orientului Mijlociu și a lumii islamice.

Abordările stilistice abstractizante reprezintă caracteristica predominantă a artelor vizuale islamice, ele atingând perfecțiunea în decorația liniară și geometrică aliniată gândirii filosofice islamice, puternic inspirată și impregnată de conținut religios. Stilizarea puternică și repetiția formelor în ansambluri decorative geometrice, tendințe dominante ilustrate perfect de arabesc (elementul decorativ prin excelență al acestei arte), alături de preferința pentru culorile albastru, verde, alb și auriu (toate purtătoare de semnificații teologice și spirituale), construiesc liniile majore ale gândirii vizuale orientale islamice.

Ceramica românească, valoroasă și identitară încă din abordările stilistice ale producției ceramice a culturii preistorice Cucuteni, continuă să fie în toate formele sale (murală, sculpturală, monumentală) o prezență distinctivă în spațiile publice pe întreg teritoriul țării. Aceste opere de artă ceramică au jucat și joacă un rol important în familiarizarea publicului larg cu tradițiile artistice ale celor mai vechi culturi din acest spațiu, în care ceramica contemporană își găsește încă rădăcinile și creativitatea.

Apariția și dezvoltarea unui sistem complex de școli artistice în România, inclusiv de învățământ superior, și a din ce în ce mai multor muzee și galerii de artă, a jucat un rol decisiv în conturarea unei scene artistice ceramice românești active, în care expozițiile și manifestările personale sau colective își pot găsi locul și susținerea materială, precum și un teren propice circulației de idei. Totodată, sincronizarea conceptuală și tehnologică la evoluția internațională a artei ceramice a fost tot mai puternică, începând cu deceniul al șaptelea al secolului XX și până în prezent. Scena artistică a ceramicii românești contemporane se impune, astfel, în context internațional, ca un valoros spațiu inovator și original.

Bibliografia cuprinde volume și periodice de specialitate, cataloage de artă și site-uri profesionale.

În Anexa 1. Arderea experimentală cu rumeș – Universitatea de Arte din București (16/05/2015) este prezentat un experiment ceramic realizat pe perioada studiilor doctorale în cadrul Universității Naționale de Arte din București și constă într-o ardere experimentală cu rumeș, tehnică primitivă în ceea ce privește construirea vaselor și a

cuptorului, tratarea suprafețelor vaselor și gestionarea procesului de ardere – tehnică recuperată însă tot mai frecvent de artiști ceramiști din întreaga lume și utilizată în creații originale dintr-o perspectivă estetică actual.

Lucrarea, teză de doctorat, reprezintă o cercetare teoretică și de practici artistice, din perspectivă istorică și contemporană a artei ceramice din România și Irak, utilă pentru cunoașterea artistică și în sistemul educațional de specialitate.